Policy brief, utgiven av Stockholms universitets Östersjöcentrum, februari 2026. Textversion med referenser.

Färre gråsälar inte lösningen för Östersjöns strömming

De kommersiellt fiskade bestånden av strömming/sill, skarpsill och torsk har länge minskat i Östersjön. Detta är främst en effekt av långvarigt överfiske, men också av andra mänskligt inducerade förändringar, såsom övergödning, syrebrist och ökad temperatur.

Östersjöns gråsälar har, trots att antalet ökat de senaste 20 åren, inte orsakat denna situation. Att öka jakten på gråsäl generellt skulle inte hjälpa fiskbestånden. Lokala problem med kustens fiskbestånd löses bäst lokalt, med sälskrämmor och riktad skyddsjakt.

Ökad jakt på säl beskrivs allt oftare av politiker och fiskare som en viktig lösning för att få tillbaka inte bara kustens rovfiskar utan också utsjöbestånden av fisk. Det är i sammanhanget viktigt att hålla isär sälars och andra arters predation på fisk, liksom att skilja på Östersjöns och Västerhavets tre olika sälarter och regionala sälpopulationer. De har olika utbredning, populationsutveckling, födopreferens och levnadssätt och är också olika känsliga för miljöförändringar.

Denna policy brief belyser kunskapsläget kring gråsälens interaktioner med Östersjöns kommersiellt fiskade utsjöarter sill/strömming och torsk, samt jakttrycket och hälsoläget för gråsälen. Det pågår också forskning om gråsälars påverkan på kustnära fiskbestånd, exempelvis gädda och abborre, som inte behandlas här.

REKOMMENDATIONER

• Det finns inget vetenskapligt stöd för att ökad jakt på gråsäl kommer att hjälpa återhämtningen av strömming och torsk i Östersjön. Det är överfiske och minskad individuell tillväxt, samt för torsken syrebrist i samband med leken, som kraftigt reducerat dessa fiskbestånd, och miljöfaktorer som salthalt och temperatur som negativt påverkar återhämtningen.

• Skrämselmetoder och lokal skyddsjakt runt fasta fiskeredskap, fiskodlingar och i fredningsområden för fisk är mer ändamålsenligt än licensjakt för att minska konflikter med gråsäl. Jakt i ytterskärgårdarna bör undvikas, det kan leda till att sälar i högre grad söker sig in till kusten där de kan orsaka mer problem.

• Jaktkvoten på gråsäl bör vara mindre än 1 900 djur för alla Östersjöns länder tillsammans, för att inte äventyra gråsälarnas överlevnad på sikt. Beroende på hur sälens utveckling ser ut framöver, kommer den siffran behöva justeras.

Gråsälar är allätare

Utifrån de dietanalyser som görs vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) så äter gråsälen många olika slags fisk, men strömming dominerar i alla åldersklasser. Skarpsill, sik, torsk och flundra är också vanliga arter på menyn, men sälarnas födoval skiljer sig stort mellan olika områden i Östersjön. Gråsälarnas diet och födosöksområden förändras också mellan år och årstider beroende på födotillgång.

Gråsälen är inte kräsen, utan jagar de fiskarter som det finns mest av i området för tillfället, och väljer de fiskindivider som är försvagade och mest lättfångade. Detta är ett allmänt mönster för rovdjur med bred meny, så kallade generalister. Det är också anledningen till att toppredatorer såsom sälar har en viktig ekologisk funktion och bidrar till biodiversiteten och stabiliteten i näringsväven. När invasiva arter hotar det tidigare ekosystemets struktur, kan predatorer som säl och skarv vara viktiga, vid sidan av rovfisken, för att begränsa skadan. Såväl säl som skarv har visat sig äta den invasiva svartmunnade smörbulten och även storspigg i områden där dessa fiskar är vanliga.

FAKTA: GRÅSÄL

Östersjöns gråsälar *(Halichoerus grypus)* minskade under 1900-talet från mer än 90 000 individer till så få som 5 000.[1] Orsaken till nedgången var i början av 1900-talet skottpenningfinansierad jakt, och under 1960-talet nedsatt hälsa och sterilitet som orsakades av miljögifter som PCB.

Sedan allmän jakt avskaffades (1974) och flera av miljögifterna förbjöds (1978) har populationen gradvis återhämtat sig och idag (2026) uppskattas det finnas mellan 55 000 och 73 000 individer i hela Östersjön, alla länder sammantaget.[2] Mest gråsäl finns idag längs med Stockholms, Södermanlands och Östergötlands kust i Sverige, samt i Ålands hav och finska Skärgårdshavet. Majoriteten av gråsälarnas kutar föds i centrala och norra Östersjön och bara enstaka kutar har registrerats i södra Östersjön de senaste 20 åren.

Gråsälarna är mycket mobila och rör sig över hela Östersjön även om de verkar ha sina favoritområden som de återvänder till.

Överfiske bakom beståndsminskningarna

Ungefär samtidigt som Östersjöns gråsälpopulation återhämtat sig, framför allt tack vare förbud mot vissa miljögifter, har larmen om krisen för Östersjöns kommersiellt nyttjade utsjöbestånd, som sill och torsk, blivit allt mer högljudda. Detta kan leda tankarna till att det är gråsälens fel att det är mindre fisk i Östersjön. Men både strömming och torsk började minska långt innan gråsälspopulationen ökade.[3]

Forskningen visar att det för torsken främst är överfiske, syrebrist i samband med leken samt starkt minskad individuell tillväxt som kollapsat Östersjöbestånden.[4] Östersjöns sillar och strömmingar har påverkats mycket negativt av överfiske men också av sänkt individuell tillväxt.[5] Förändringarna i fiskarnas tillväxt har förmodligen koppling till förändringar längre ner i näringsväven, bland annat orsakade av övergödning och miljöfaktorer såsom ökande vattentemperaturer och lägre salthalter.[6] Detta hämmar också återhämtningen av bestånden.

Begränsad påverkan av säl

Trots begränsad information om sälarnas diet finns det relativt många modelleringsstudier på hur sälar skulle kunna påverka torsk-, sill- och skarpsillsbestånden i Östersjön. Dessa studier brottas dock med

---

[1] Harding and Härkönen, 1999. Development in the Baltic grey seal *(Halichoerus grypus)* and ringed seal *(Phoca hispida)* populations during the 20th century.

[2] Havs- och vattenmyndigheten, 2025. Hemsida Frågor och svar om säl – Arter och livsmiljöer

[3] Havs och vattenmyndigheten, 2025. Rapport 2025:16 Sälarnas roll i ekosystemet och dess betydelse för en ekosystembaserad förvaltning.

[4] Svedäng, Savchuk, Villnäs, Norkko, Gustafsson, Wikström och Humborg, 2022. Re-thinking the "ecological envelope" of Eastern Baltic cod (*Gadus morhua*): conditions for productivity, reproduction and feeding over time.

[5] ICES. 2025. Baltic Fisheries Assessment Working Group (WGBFAS). ICES Scientific Reports.

[6] Svedäng, H., Hornborg, S., & Grimvall, A. 2024. Centurial variation in size at maturity of Eastern Baltic cod *(Gadus morhua)* mirrors conditions for growth. Ecology & Evolution, 14, e70382.

stora osäkerheter eftersom marina ekosystem är så komplexa och gråsälen så flexibel i sin diet. Vissa studier pekar på negativa effekter, men majoriteten fastslår en obefintlig eller mycket begränsad påverkan.[7] Vissa studier visar till och med på en positiv inverkan av sälar på utsjöfiskbestånden av sill och skarpsill.

Något som talar emot att Östersjöns gråsälar hindrar återhämtningen av strömming är nya resultat från ett provtagningsprogram i södra Stockholms skärgård. Programmet, som mäter förekomsten av nyfödda strömmingslarver, visar att det skett en viss återhämtning av strömmingsrekryteringen under 2025 från en mycket låg nivå.[8] Detta har skett trots fortsatt starka sälbestånd i samma område. Sannolikt beror detta på minskat fisketryck i centrala Östersjön och kustnära längs med Svealandskusten sedan 2020. Historiskt sett har också stora strömmingsbestånd samexisterat med stora gråsälsbestånd i Östersjön.[9]

Gråsälars hälsa sviktar alltjämt

Under 2000-talet har vuxna gråsälhannars späcklager blivit allt tunnare. Magrast är sälarna i Gävleborgs län.[10] Där har de också högre andel tarmsår än på andra platser i Sverige.

Gråsälars hälsa påverkas bland annat av födotillgången, som har förändrats drastiskt i både mängd, kvalitet, art- och storlekssammansättning de senaste 30 åren.[11] Exempelvis har fetthalten hos strömming i Bottenhavet minskat, vilket har inneburit att näringsvärdet i gråsäldieten har försämrats. Sälarna får anstränga sig mer för att få ihop sitt dagliga energibehov på 3–5 kilo fisk när antalet fiskar, deras storlek och energiinnehåll minskat.

Undersökningar på Naturhistoriska riksmuseet visar också att många gråsälar bär på parasiter, exempelvis leverflundror och hakmask, vilket orsakat organskador och ökad dödlighet.

De data som finns från miljöövervakningen visar att halter av PCB, DDT och kvicksilver har minskat i gråsälar men att de fortfarande är förhöjda. Sälarna har också förhöjda halter av nyare miljögifter såsom PFAS.[12] Miljögifterna påverkar immunförsvaret negativt och gör bland annat att sälarna lättare drabbas av sjukdomar och blir angripna av parasiter.

Östersjöns gråsälsbestånd är unikt och har anpassat sig under lång tid till de speciella förhållandena som råder här. De föder sina ungar en annan tid på året och har en annan kroppsstorlek än andra gråsälar i världen. Nya studier har visat att de har en låg genetisk variation vilket sannolikt också påverkar deras immunförsvar negativt.[13]

Begränsat jakttryck på rätt plats

I Sverige återupptogs jakt på gråsäl som skyddsjakt 2001 och licensjakt 2020. Gråsälen jagas också i Finland, på Åland och i mindre omfattning i Estland. I dagsläget skjuts cirka 1 500 gråsälar per år i länderna runt om Östersjön. Det är nära det beräknade antal djur som kan dödas utan att orsaka hastig populationsminskning – 1 900 djur.[14] Samma beräkningar visar att om den nuvarande sammanlagda

[7] Lundström et al, 2025. Sälars roller i ekosystem och påverkan på fisk.
[8] Preliminary results and Svedäng, Almqvist och Axenrot, 2023. A Baltic pelagic fish community revisited: indications of profound changes in species composition in the Stockholm Archipelago.
[9] Svedäng och Lidström, 2026. Notes From the Era of Pre-Modern Fishing in the Baltic Sea Reveal an Extensive and Resilient Fishing Mode.
[10] Stockholms universitet Östersjöcentrum, 2023. Hur mår de stora djuren i Östersjön.
[11] Kauhala och Kurkilahti, 2019. Delayed effects of prey fish quality and winter temperature during the birth year on adult size and reproductive rate of Baltic grey seals.
[12] Bäcklin, B-M., Persson, S., Faxneld, S., Rigét, F., and Roos, A. 2021. Temporal and Geographical Variation of Intestinal Ulcers in Grey Seals *(Halichoerus grypus)* and Environmental Contaminants in Baltic Biota during Four Decades. Animals 11, no. 10: 2968.
[13] Ahlgren, H., Bro-Jørgensen, M. H., Glykou, A., Schmölcke, U., Angerbjörn, A., Olsen, M. T., & Lidén, K. 2022. The Baltic grey seal: A 9000-year history of presence and absence. The Holocene, 32(6), 569-577.
[14] D Carroll et al, 2024. 120-years of ecological monitoring data shows that the risk of overhunting is increased by environmental degradation for an isolated marine mammal population: The Baltic grey seal.

jaktkvoten på 2 500 djur per år skulle uppfyllas, så skulle gråsälens beståndsstatus i Östersjön åter försämras, även i de mest positiva scenarierna för framtida klimat och havsmiljö.

Sälpopulationer kan också minska hastigt av virussjukdomar, miljögifter och överfiske, och det tar mycket lång tid för dem att återhämta sig eftersom de kan föda maximalt en unge per år. Beroende på hur sälens utveckling ser ut framöver kommer jaktkvoterna att behöva justeras.

När den svenska sälförvaltningen 2020 förändrade jakten på gråsäl från skyddsjakt (för att skydda fiskredskap och specifika skyddsområden för fisk) till licensjakt (som kan ske även på sälarnas viloplatser) övergavs den så kallade specialiststrategin, det vill säga att skjuta gråsälsindivider som specialiserat sig på att söka föda på specifika platser. Med licensjakt kan jägare skjuta gråsälar där det är lättast att skjuta dem – på sälklipporna i ytterskärgården och i sälreservat under tider då de inte är skyddade. Licensjakt kan då skrämma hundratals sälar från deras vanliga viloplatser i ytterskärgården och riskerar att fler sälar kommer närmare kusten där de kan ha större påverkan på fiskare, fiskodlare och kustfiskbestånd. Lokal skyddsjakt och skrämselmetoder är alltså mer ändamålsenligt för att lösa problem med gråsäl.

Kontakt:

Henrik Svedäng, Stockholms universitet; henrik.svedang@su.se

Karin Hårding, Göteborgs universitet; karin.harding@bioenv.gu.se

Karl Lundström, Sveriges lantbruksuniversitet; karl.lundstrom@slu.se